

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

סדרת מגילת רות

להפוך את הקשר לממשי!

לקראת חג השבועות הבא עלינו לטובה, נעסוק בשבועות הקרובים במשמעותה הפנימית של מגילת רות. נעמיק בדמויות המגילה, ובמה שאנו יכולים ללמוד מהם בעבודת ה'; ונתבונן במהלך המגילה בכללותו, שמצעיד אותנו להבנה פנימית יותר על מהותו של דוד המלך ע"ה.

מעבר משופטים למלוכה

מגילת רות פותחת בציון התקופה בה היא מתרחשת: "ויהי בימי שפוט השופטים". בעת ההיא היא אין מלך בישראל, אין הנהגה מרוכזת, והנוכחות של ה' במציאות לא ממומשת על ידי מלוכה. בסיומה של המגילה אנו כבר לומדים על לידת דוד מלך ישראל. אם כן, כל מהלך המגילה נועד לספר לנו על התהליך שעם ישראל עובר בקשר עם ה' בין תקופת השופטים לתקופת המלוכה.

קשר מופשט או ממשי?

כאשר אין מלך בישראל, הקשר עם ה' נחווה כמופשט ו'אזורירי'. כאשר אין מלוכה, הנוכחות של ה' לא מתגלה כמובילה את המציאות וכמקיימת אותה. בתקופה זו כל אחד חי את הקשר שלו עם ה' מתוך תחושה שה' נמצא אי שם למעלה, אך לא מצליחים לחוש שהקשר עם ה' מצליח לסחוף ולהחיות את המציאות.

כאשר ישראל נכנסו לארץ, הם נצטוו להתחיל בהעמדת מלך ולסיים בבנין בית המקדש. מלך ישראל מבטא שה' נוכח בתוך המציאות של האדם, עליו נאמר "אשר יבחר ה' אלקיך בו", ובית המקדש מבטא שה' נוכח בתוך המציאות של העולם, הוא "המקום אשר יבחר ה'". שלמה המלך, בנו של דוד, מתואר כ"יושב על כיסא ה'", כלומר הוא מנכיח את ה' למטה, בתוך עם ישראל.

לעומת זאת בתקופת השופטים, עבודת ה' של היהודי לא מהווה כלי לכך שה' ישכון בתוכו, אלא לכך שהוא יהיה 'בסדר' עם ה'. ואילו כאשר היהודי חוטא, הוא בעצם מבטא שהכוח במציאות הוא מה שקובע, ולכן הוא מביא עליו את העונש בעצמו.

העונש לחטאם של ישראל בתקופת השופטים היה שמי שינהל את המציאות שלנו למעשה אלו הגויים, שעושים לנו צרות. בכל פעם שהגויים היכו בנו, קם לנו מושיע שקרא לנו לדבוק בקב"ה ולהתמסר אליו, וכך נושענו. ברגעים אלו אמנם אנחנו 'הלכנו' על הקשר עם הקב"ה, אבל אף פעם לא הרגשנו שה' גם הוא מצידו 'הולך' עלינו. השופט לא מבטא את נוכחות ה' במציאות, אלא את ההתמסרות שלנו לה'. לעומתו, המלך מייצג את הבחירה של ה' בנו, ואת הנוכחות שלו בתוכנו.

לאור זאת אנו יכולים להבין מדוע המגילה פותחת בכך ש"ויהי רעב בארץ". כאשר הקשר עם הקב"ה לא נחוזה כממשי, ישנו רעב. הרעב הוא לכך שהקשר עם ה' ינכח בתוכנו ויחייה את המציאות שלנו.

א- לי תהיה מלך!

בתוך המציאות של הרעב בארץ, אנו פוגשים את אלימלך שיורד עם אשתו ושני בניהם לארץ מואב. אלימלך, כשמו כן הוא, מבטא ש'אלי-מלך', האל צריך למלוך. אלימלך לא מוכן להישאר עוד רגע במציאות כזו, בה הקב"ה לא מולך על עם ישראל, ולא נוכח בתוך המציאות.

השם 'אל' כלפי ה' מבטא יחס אליו כמרומם מעל שייכות לעולם, ואילו השם 'מלך' כלפי ה' מבטא יחס כמוביל ומנהיג את המציאות. מתוך שמו אנו יכולים להבין מהו השבר שגורם לאלימלך לרדת מהארץ. בזמן אלימלך הגויים אמנם לא שלטו על היהודים, כי אלימלך הצליח לגרום לכך שהיהודים יהיו בקשר עם ה'. אבל ה' רוצה לשכון בתוך האדם, להתלבש בתוך הנפש של היהודי. אך אלימלך רוצה שה' יישאר מרומם ומופשט, שהוא יהיה 'אלי', והוא לא ירד לתוך המציאות של היהודי. ויחד עם זאת רוצה אלימלך שה' עצמו יחוזה בעם ישראל כממשי, שהוא יהיה 'מלך'. לדעת אלימלך על הקב"ה לדאוג בעצמו לכך שהקשר שלו עם ישראל יהיה ממשי, ואל לו לאדם 'להתערב' לו בכך. זו המשמעות לדברי חז"ל שאמרו על אלימלך "עשיר גדול ופרנס הדור, ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין, שלא היה רוצה ליתן צדקה לעניים" (רות רבה). בשונה מאלימלך, על דוד המלך כתוב "וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מְשֻׁפֵּט וְצַדִּיקָה לְכָל עַמּוֹ". דוד 'מתערב' כביכול לקב"ה, ומהווה באישיותו משכן לנוכחות של ה'.

ארץ ישראל מול ארץ מואב

ארץ מואב מבטאת את החשיבות שבעצם הקיום, את התוקף של המציאות הממשית עצמה. מואב נולד לבת לוט הבכורה, שחשה דחיפות עצומה להציל את הקיום האנושי לאחר הפיכת סדום, ולכן עשתה מעשה נועז ושכבה עם אביה. הכל למען המשכיות הקיום. מתוך הדחף הקיומי הזה נולד מואב, ולכן הארץ הזו משקפת את העוצמה שיש בקיום עצמו.

ארץ ישראל מבטאת שהרצון של ה' בקיום הוא מה שחשוב, והקיום מצד עצמו אינו כלום. בארץ ישראל מייחסים עוצמה לרצון של ה', והקיום הממשי מקבל את ערכו רק מתוך הרצון של ה' בו. אם ה' רוצה בקיום – אנו רוצים בו בכל ליבנו, ואם אינו רוצה – אין לנו חפץ בו. בארץ מואב מרגישים את כוח החיים העצום שבהם, אך הם חושבים שהוא עומד בפני עצמו; בארץ ישראל מבינים שזוהי רק הופעה של רצון ה' המפעם בתוכם.

ואמנם, כאשר ה' מגלה את רצונו בעם ישראל, הקשר עם ה' מלא חיות ועוצמה. אך בתקופה בה ה' לא מגלה את רצונו, יש רעב בארץ. בארץ ישראל, כאשר ה' לא מגלה את פניו, אין אחיזה בשום דבר, ואנשים רעבים לקיום וצמאים לממשות. בתוך הרעב הגדול הזה, מוצא אלימלך פתרון בירידה לארץ מואב, שם מקווה למצוא מנוחה בארץ שמבטאת את תוקף הקיום.

מתקדמים לדוד המלך...

כל המשבר הגדול הזה מוביל אותנו בסיום המגילה אל דמותו של דוד המלך. דוד המלך הוא מי שמסוגל מצד אחד לבטא שה' מרומם מהמציאות, ולמעלה ממנה; ומצד שני לבטא שה' נוכח במציאות, חפץ בה ומחייה אותה. זו הייחודיות של מלכות בית דוד. כל סיפור המגילה מצעיד אותנו לחזון של מלכות בית דוד, בה הקשר עם ה' יהיה מרומם ונעלה, ויחד עם זה סוחף ומלא חיות ועוצמה ממש.

שנזכה!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

